

seljačkih domova i koliba; štimunge iz onih toplih zakutaka, što su tako značajni u životu naših gorštaka, a tako dobro znani svim planinarima, naročito skijašima. Glumci amateri dali su također svoje najbolje, pa su se g. Drofenig i g. Čop razvili u prave »starove«. Jedna »glumica« gđica Planinšekova odigrala je svoju ulogu odlično, pa su scene, gdje ona redom hrani niz svojih raznovrsnih gostiju u planini, nezaboravne. Dobri su snimci iz električne centrale u Žirovnici i tvornice u Jesenicama, tek su upravo ove scene u alpinističkom filmu nešto predugačke. Od fotografskih finesa valja spomenuti snimanje narcisa na Golici i slikovitih gorskih detalja u Dolini Sedam Jezera, koji su majstorski uspjeli. Tek šteta, što nije još veća pažnja svraćena na morfologiju Triglavske skupine, kao što uopće ima razmjerno malo širokih informativnih pogleda i panorama. Ali usprkos tomu film je kao cjelina vanredno uspio, tehnički je apsolutno na visini. Bratskom Turistovskom Klubu »Skali«, naročito njenom marnom predsjedniku g. prof. Janku Ravniku čestitamo od srca, želimo mu svaki uspjeh i ponosni smo na njegovo remek-djelo, na vefilm V Kraljevstvu Zlatoroga. Dr. B. Gušić.

PLANINARSKI DOM KRALJICE MARIJE NA MOSORU

Dosadašnji rad i uspjeh »Mosora«.

H.P.D. podružnica »Mosor« u Splitu, osnovana g. 1925., pokazala je već u prve dvije godine svoga opstanka toliko planinarske svijesti, spremne i discipline, da je naskoro izišla na glas kao jedna od najradinijih podružnica H.P.D-a, a možda i čitavoga »Saveza planinarskih društava Kraljevine Jugoslavije«. O tome rječito govori već sam broj »Mosorovih« članova, koji je već u drugoj godini (1927.) prelazio 200, a danas se popeo i do 500. To je nemalo čudo u kraju, u kojem je pri njegovu osnutku planinarstvo bilo »terra incognita« i gdje je planinarenje gotovo nemoguće u najljepše doba godine poradi ljute žege na golom kršu i potpune oskudice vode i gorskog šumskoj hlada. Držeći se zlatnog načela: »u radu je spas.« t. j. život, ili kako veli engleski umnik: »raditi i ne očajavati«, »Mosor« se odmah u početku snažno latio posla i stao jednakim marom njegovati sve grane planinarstva. Okupivši oko sebe poletnu omladinu, u kojoj se ističu brojne predstavnice krasnoga spola, vrsne intelektualne sile i druge građanske elemente, koji imaju znanja i smisla za planinarski pokret, što se danas tako silno razmahao u cijelom kulturnom svijetu, društvo je počelo po stalnoj osnovi priređivati brojne i uspjele zajedničke izlete na susjedne primorske planine. Tako su Mosorašima za kratko vrijeme postali dobrim znancima malone svi vrhovi Kozjaka, Opora, Mosora, Promine, Labišnice, Svilaje i Biokova, a manje se njihove hrabre čete uspeše ponovo na Sjeverni (otvorenje Krajačeve kuće na Zavižanu) i Južni Velebit (otvorenje Gojtanova planinarskog doma na Visočici), na vrljetne visove Dinare (1831 m) i na njezin najviši vrh Troglav (1913 m). Potom splitski planinari prijedoše u susjednu Bosnu, da i ondje prošire planinarsku misao, pa se uspeše na planine Staretinu, Golju, Krug i Cincar planinu (2007 m), a narednih godina obidoše šumovito Medugorje, Šator (1872 m) i Vitorog planinu (1907 m), dok su lanjske godine izveli uspone na Klekovaču (1961 m), Čardak (1603 m), Đuled (1374 m) i Hrebljinu planinu (1599 m). O tim planinarskim izletima potanko je izvijestio u »Hrv. Planinaru« planinarski prvak i njihov vođa g. prof. M. Girometta, predsjednik »Mosora«.

No u tom planinarskom kretanju Mosoraši posvećuju živu pažnju i čarobnim otocima i poluotocima, pa naizmjenice pohađaju Brač, Šoltu, Čiovo, Drvenik, Korčulu i Pelješac, i to ne samo znatnija mjesta na obali, nego i njihove vrhove. Na njihov je poticaj osnovana H. P. D. podružnica »Biokovo« u Makarskoj.

Uporedo s tom živom propagandom i postojanim planinarskim pokretom ide njihov rad na prosvjetnom polju i populariziranju prirodnih ljepota Dalmacije, koja u tom pogledu s obzirom na idealni spoj mora s visokim planinama ima jedinstveni položaj u Evropi. H. P. D. podružnica »Mosor« je na inicijativu svoga predsjednika g. prof. Giromette uzorno organizirana prema načelu o podjeli rada i razvija pod njegovim vodstvom vrlo intenzivnu i uspješnu djelatnost ne samo na polju planinarstva, nego i u svim onim kulturnim i socijalnim granama, koje stoje s njime u vezi: narodnom prosvjećivanju putem popularnih predavanja i izdavanjem knjižica poučno-turističkog sadržaja, pošumljivanju gologa krša, unapređenju sela i prometa stranaca, otkrivanju prirodnih znamenitosti i u dobrotvornom potpomaganju sirotne djece u zabitnim zagorskim selima. Sjajno uređenje divne spilje Vranjače, koju je već u drugoj godini uz brojne domaće izletnike posjetilo više tisuća stranaca, djelotvorna suradnja u radovima oko pošumljivanja Mosora i ponosni planinarski dom na Ljuvaču vidljivi su uspjesi šestgodišnjeg »Mosorova« rada, koji može služiti uzorom mnogim planinarskim organizacijama. Što su se tako zamašni uspjesi mogli u tako kratko vrijeme postići, treba mnogo da se zahvali tomu, što u članstvu »Mosora« vlada stroga dobrovoljna disciplina, uzorna sloga, iskreno drugarstvo i uzajamna snošljivost, a nemanje i tomu srećnomu slučaju, što mu na čelu stoji odličan i neobično radin kulturni pregalac i organizator, g. prof. M. Girometta, koji je dosad mnogostrukim pozitivnim i konstruktivnim radom stekao nemalih zasluga za razvoj i napredak planinarstva na obalama našega Jadrana. On je već g. 1922. u svojoj knjižici »Planinarstvo u Krasu«, namijenjenoj školskoj mladeži, očitovao svoju planinarsku ispovijest ovim zanosnim riječima: »Znaj da se u planini ponosno dižu dvori božice zdravlja, obasjani žarkim zrakama nebeskog sunca, oca prirode, a okićeni ubavim planinskim biljem. Sve tamo u planini njoj na čast pjeva, i velebna se pjesma razliježe po planinskim gudurama i dolinama te veličanstveno odjekuje sa vrletnih planinskih hridi, ugodno praćena šumom gorskih vjetrova, pjevom grlatih ptica i žuborom bistrih potoka«.

Gradnja planinarskog doma na Mosoru.

U početku toga rada vodstvu se »Mosora« sama od sebe nametala misao o potrebi gradnje planinarske kuće na planini Mosoru, jer se uspješan razvoj planinarstva i prometa stranaca ne može pravo ni zamisliti bez prikladnih planinarskih kuća i skloništa. Napose to vrijedi za krške planine Dinarskog gorskog sklopa. Tko je »u ljutom kršu — zgodno ističe g. Girometta u jednom članku o Mosoru — proživio tešku oluju, snježnu mećavu ili mračnu buru, taj može da ocijeni, koju li ulogu imaju u planini planinarske kuće i skloništa. Onako, kako lađe računaju na luke, i planinari računaju na planinarske kuće: to su im njihova sidrišta i uporišta! Što je više skloništa u kojoj planini, to je ova privlačivija, sigurnija pa i gostoljubivija. Planinarske su kuće ugodne oaze, iz kojih izbija ne samo ljubav za prirodu, nego i za domovinu, jer one ti upravo omogućuju, da je u njezinim najzabavnijim ali istodobno i najdivnijim predjelima posjetiš i upoznaš«.

U Dalmaciji nije dosad bilo na planinama ni jedne planinarske kuće u pravom smislu riječi. Njih je zamjenjivalo nekoliko lugarskih kuća; ali kako su one bile od veće česti u lošem stanju ili su sagrađene na takvim položajima,

koji su podesni samo za šumare, nisu uopće dolazile u obzir za planinare. Tako ni lučarska kuća na Užinskoj kosi u zapadnom Mosoru, koja je dosad splitskim planinarima služila kao privremeno sklonište, nije pravo odgovarala potrebama planinarstva, premda je najsolidnije građena i najbolje uređena od svih ostalih takvih kuća po dalmatinskim brdima. Stoga su dobro shvaćeni interesi planinarstva i prometa stranaca nametali »Mosoru« kategorički zahtjev, da što prije pristupi gradnji planinarske kuće na Mosoru. Pri tom je bez sumnje vršio izvjesni utjecaj i živ interes stranaca za naše planine u jadranskom području. Među inostranim putnicima u posljednje se vrijeme javlja sve veći broj takovih lica, koja se pri dolasku u naše primorske gradove i na otoke raspituju za prilike na visokim planinama (Velebitu, Dinari, Mosoru, Biokovu i Orjenu) uz Jadran, a kad čuju od domaćih, da na njima nema planinarskih skloništa, većina njih sažalno sliježe ramenima i voli gledati naše planine iz nizine, dok se samo rijetki pojedinci odvažuju da se u pratnji naših planinara uspnu na planinske vrhunce.

Mjesto za planinarski dom odabrano je po savjetu iskusnoga planinara g. Giromette u srednjem Mosoru, podno glasovitog vrela Velikog Ljuvača, u nadmorskoj visini od 940 m, a u položaju zvanom Poljičine, koji je i s planinarskog i hidrografskog gledišta upravo idealan. To je u pravom smislu riječi divna i čarobna oaza u divljem i ljutom kršu, kojoj jamačno ne će biti premca ni na jednoj planini Dalmacije. Ispod nepresušnog izvora, koji izbija iz surih stijena, pruža se prostran zeleni i ljevkast dolac, kojemu se u sredini cakli oveći bunar s bistrom vodom, a oko njega se bujno razvile brojne vrbe sa zelenom travom i drugim raslinjem. To je jedino mjesto na ovoj krškoj planini, gdje ima naslaga dolomita i po tome obiluje vodom. Sav ubavi kraj sa sjevera je potpuno zaštićen strmom klisurom, koja se diže do 1035 m visine tako, da je dom i za najjače bure u potpunoj zavjetrini. Sam dom je na domaku hladnom vrelu, kojega bistra i magnezijevim karbonatom bogata voda ima stalnu temperaturu od +12 °C, pa ga već Kačić u »Ugodnom razgovoru« slavi kao »vrutak vode hladne«, a poznato je već od davnine kao ljekovito. Po tome ima ta planinarska kuća tu rijetku prednost, da je na tolikoj krškoj visini trajno snabdjevena ljekovitom tekućom vodom iz obilnog vrela. U vezi s gradnjom toga doma splitski su planinari pokrenuli hvale vrijednu akciju, da se dalja gola okolina toga mjesta pošumi, pa su u tu svrhu s okolnim seljacima priređivali tzv. »šumske dane«, na koje su pod nadzorom šumarskih stručnjaka sadili borove mladice, kojih je dosada zasadeni na desetke tisuća, pa ima nade, da će za par godina dom biti okružen zelenom borovom šumicom, što će još više podići njegovu vrijednost i privlačivost.

Planinarski dom na tom mjestu vrlo je podesno uporište za brojne izlete u centralni Mosor. Kako leži pod najvišim vrhovima Mosora, mogu se iz njega poduzimati usponi na sve okolne vrhunce, do kojih vode gorski nogostupi po terenu srednje teškoće. Do Ljubirne (1330 m) u središnjem Mosoru nad Ljuvačem ima oko 1 i pol sata hoda, do Velikog Kabala (1340 m) 2 sata, do Ljutoga Kamena 3 sata, do lučarnice na Užinskoj kosi 3 sata.

Prilaz iz Splita do Ljuvača trajao je dosada oko 3½—4 sata: do Žrnovnice autobusom oko pola sata, a od Žrnovnice pješke preko Donjeg i Gornjeg Sitna oko 3½ sata. Taj je prilaz nedavno skraćen gotovo na polovicu, pošto je Primorska banovina dala u oči otvorenja doma proširiti i djelomično novo izgraditi dosadašnju općinsku cestu od Žrnovnice do Gornjeg Sitna. Tako može sada auto stizati od Splita do toga sela za 1¼ sata, a pješki uspon po novo izgrađenom konjskom putu u okukama iz Gornjeg Sitna do doma na Ljuvaču traje oko 1 sat. Kad se jednom još izgradi zasnovana automobilska cesta od Gornjega Sitna do

Ljuvača, moći će se iz Splita do doma stizati autom za podrug sata, čime će se njegova turistička atrakcija znatno povećati.

Lijepa i utješljiva je pojava, da su gradnju planinarskog doma na Mosoru u znatnoj mjeri omogućili seljaci podmosorskih sela, a u prvom redu seljaci Gornjeg Sitna, koji su gostoljubivo primali planinare i u svemu im izišli u susret davajući badava ne samo potrebno zemljište za gradnju doma, već i radnu snagu, jer su požrtvovno prenosili krovni materijal i salonit po strmoj i krševitoj stazi na Ljuvač.

H. P. D. podružnica »Mosor« namjeravala je najprije u sporazumu sa maticom u Zagrebu početkom g. 1928. da na tom mjestu sagradi prizemnicu sa potkrovljem, koja bi bila 14 m duga i 7 m široka, dok bi joj visina bila takova, da se uz prizemlje može iskoristiti čitavo potkrovlje za zajedničke ležaje. U prizemlju su imale biti uz blagovaonu dvije prostrane spavaonice za članove i članice zajedno s kuhinjom i spremištem. Troškovi za takvu kuću bili su predviđeni na D 130.000, od kojih je tada bilo osigurano D 85.000. Ali je međutim »Mosor« došao na misao, da podigne oveci dom, ili makar dio doma, da može primiti pod svoj krov veći broj posjetnika i dostojno reprezentirati kulturu našega naroda na Jadranu pred stranim turistima. Zato je stao prikupljati sredstva za veći, solidniji i udobniji dom i koncem g. 1929. pristupio gradnji jednog krila doma, kojemu je temelje i zidove prizemlja i prvoga kata sve do krova izgradio od kamena poznati graditelj naših planinarskih kuća g. Marko Vukelić (troškom od oko D 135.000), dok je krov, vodovod s bunarom, unutarnje uređenje i nabavu namještaja izveo »Mosor« sa domaćim majstorima (troškom od oko D 350.000). Toj su gradnji stajale na putu mnogostrane teškoće. Teška je bila obrada dolomitnog kamenja, o čem bi mogao mnogo da priča g. Vukelić, a težak i neobično skup bio je prenos građevnog materijala: kraj je vrlo vrletan, a cesta i putova uopće nije bilo. Koliko je samo muke i troška stajalo, da se grede i drugo potrebno gradivo proguraju kroz strme hridine od Gornjeg Sitna do gradilišta. A najveća poteškoća bila je financijalna nemogućnost, da se gradnja što prije privede kraju. Stoga je proljetos u pravi čas stigla »Mosoru« pripomoć od D 150.000, koju mu je ministarstvo šuma na preporuku pok. ministra g. dra. M. Drinkovića podijelilo u svrhu daljnega pošumljivanja Mosora i unutrašnjega uređenja planinarskog doma, koji ujedno ima služiti nadzoru i daljnjem provođenju pošumljenja. Tako se mogla konačno dovršiti gradnja i dom snabdjeti potrebnim namještajem, čime je uporno nastojanje »Mosora« okrunjeno sjajnim uspjehom.

Izgradnju doma poduprli su uz susretljivu pripomoć susjednog seljaštva, ncvčanim prinosima bivše samoupravne oblasti (zagrebačka i splitska), H. P. D. središnjica u Zagrebu i neke njegove podružnice, ministarstvo trgovine i industrije i ministarstvo šuma i ruda, okolne općine i Primorska banovina.

Svečano otvorenje doma.

U nedjelju 10. X. o. g. slavilo je hrvatsko planinarstvo veliko slavlje: na svečani je način posvećen i otvoren veliki planinarski dom na Mosoru, koji je u počast Njezina Veličanstva Kraljice prozvan njezinim imenom. Otvorenju doma i nove automobilske ceste Žrnovnica — Gornje Sitno, koju je u oči proslave dala proširiti i izgraditi Primorska banovina znatnim troškom od oko D 150.000, prisustvovali su izaslanik Nj. Vel. Kraljice pukovnik g. Petrović, izaslanik bana g. Dr. Tartaglie, načelnik g. Dr. Ilić, izaslanici banske uprave i građa Splita; nadalje predsjednik H. P. D.-a i ujedno »Asocijacije slavenskih planinarskih dru-

štava« g. J. Pasarić i tajnik H. P. D.-a g. Dr. Z. Prebeg iz Zagreba, potpredsjednik »Slovenskog Planinarskog Društva« i izaslanik predsjedništva »Saveza planinarskih društava Jugoslavije« g. M. Hrovatin iz Ljubljane. Mnoge podružnice H. P. D.-a (kao »Ivančica« iz Ivanca, »Papuk« iz Virovitice, »Velebit« sa Sušaka, »Gvozd« iz Siska, »Visočica« iz Gospića i dr.) poslale su ili pismene ili brzojavne pozdrave i čestitke, a H. P. D. podružnica »Biokovo« u Makarskoj došla je pod vodstvom svoga predsjednika g. ing. Oraša korporativno na proslavu. Iz Splita stigla je na Mosor velika četa planinarki i planinara, koji su se pješke uspeli od Žrnovnice do Ljuvača. Njima su se pridružili izaslanici općine Klisa, načelnici poljičkih općina i glavari okolnih sela, pa oko 400 seljačkog naroda, mnogo njih u krasnim historijskim narodnim nošnjama. Vanjština doma na sve



PLANINARSKI DOM KRALJICE MARIJE NA MOSORU

je učinila najpovoljniji dojam. Riječi hvale i priznanja čule se sa svih strana. Tako lijepog položaja i okoliša nema jamačno nijedna veća planinarska kuća na visokim planinama. »Mosoru« treba doista čestitati na tom sjajnom uspjehu!

Prije blagoslova i otvorenja doma održao je predsjednik g. Girometta velik i oduševljen govor, u kome je srdačno pozdravio prisutne i potanko prikazao rad oko podizanja ovog planinarskog doma. Njegov je rječiti i temperamentni govor često prekidan burnim poklicima Njihovim Veličanstvima Kralju i Kraljici, banu Dru. Tartaglii, pok. Dru. Drinkoviću i ostalima, koji su pomogli, da se je mogao sagraditi taj ponosni dom. Zatim se pristupilo obredu blagoslova, koji je izvršio časni i zaslužni starina i osobiti prijatelj planinara don Ivan Cotić.

Nato su učesnici pregledavali dom u skupovima od 10 ljudi, što je trajalo preko 2 sata. Taj prvi planinarski dom u Dalmaciji, a ujedno iza »Tomislavova doma« na Sljemenu najveća planinarska kuća H. P. D.-a sastoji iz podruma, prostranog prizemlja, prvoga kata i velikog potkrovlja i može pod svoj krov primiti i ugostiti oko 140 planinara. U prizemlju je odmah pri ulazu prostrana blagovaona, urešena slikama, zajednička spavaona za planinare sa željeznim krevetima, također okićena lijepim planinarskim slikama, kupatilo, tuševi, vodovod, W. C., kuhinja, sprema i tamni podrum s prostorijama za opskrbnika. Prvi kat sa 5 prostranih soba i ostalih nusprostorija namijenjen je za stalne goste ljeti i zimi. Dom je snabdjeven svim udobnim i potrebnim komforom, tako da će se u njemu svatko voljko osjećati. Kako će biti kroz čitavu godinu otvoren i potpuno opskrbljen, moći će da služi kao vrlo zgodno ljetovalište i zimovalište mnogima, koji žele da svoj odmor provode u svježem visinskom zraku, na žarkom južnom suncu, a na pogledu sinjega Jadrana. Treba priznati, da je cijela ponutrica doma sve učesnike ugodno iznenadila. Zgodno razređenje, udobne i svijetle prostorije i solidan namještaj — sve to posjetnika neodoljivo osvaja na prvi pogled, pa nema sumnje, da će ova kuća sa svojim prekrasnim položajem za malo postati omiljeno stjecište planinara i izletnika iz bliza i daleka. Učesnici proslave bili su zadivljeni tako odličnom opremom doma i izražavali predsjedniku i odbornicima »Mosora« svoje priznanje i čestitku.

Nedavno krasno uređenje čarobne spilje Vranjače i novi planinarski dom na Mosoru sjajni su znakovi velike radinosti Mosoraša, koji pod vodstvom svoga predsjednika g. Giromette s velikim uspjehom šire planinarsku misao u kraju, gdje su planine tako lijepe, a vidici sa njih na more neopisivi i nenatkriljivi u drugom svijetu. P.

DRUŠTVENE VIJESTI

GOSP. EMIL WEISS DE POLNA ZAČASNI ČLAN HRV. PLANIN. DRUŠTVA. Središnji upravni odbor H. P. D.-a u Zagrebu na svojoj sjednici od 16. X. jednoglasno je izabrao na predlog predsjednika g. J. Pasarića g. Emila Weissa de Polna, veleposjednika i građanina zagrebačkoga, za začasnoga člana H.P.D.-a na osnovu ovoga obrazloženja: Gosp. Emil Weiss de Polna jedini je živući suosnivač Hrvatskog Planinarskog Društva, koje osnovano god. 1874. za historijskih dana utemeljenja hrvatskog sveučilišta u Zagrebu počelo je djelovati god. 1875., a već u prvom popisu društvenih članova za tu godinu nalazimo njegovo ime. Po tom on pripada našem društvu punih 57 godina, te je ujedno jedini najstariji živući njegov član, što je u povijesti našega kao i drugih kulturnih društava vanredna i znamenita rijetkost. Pored toga on pripada dičnomu kolu naših društvenih dobrotvora, jer je u više mahova uz članarinu posebno podupirao kulturne pothvate našega društva. Tako ga nalazimo među dobrotvorima H.P.D. u g. 1889. prigodom gradnje željezne piramide na Sljemenu, pak u g. 1929., kad nam je na naš poziv za sudjelovanje u proslavi 40-godišnjice iste piramide poslao posebni dar za društvene svrhe. Velika evropska planinarska društva, kao Njem.-austrijsko i dr., imaju u svojim pravilima ustanovu, da članove, koji 50 godina ostaju vjerni društvu i podupiru njegove kulturne svrhe, odlikuju zlatnom medaljom i uvršćuju u posebnu spomen-knjigu »zlatnih jubilaraca«.

Hrvatsko Planinarsko Društvo sa svojih 8000 članova nema u pravilima te ustanove za svoje zaslužne i odlične članove; ali ima ustanovu o začasnim članovima, koja nam daje priliku i mogućnost, da na taj skromni način odamo duboku počast i usrdnu zahvalnost našega društva našem zlatnom jubilarcu, g. Emilu Weissu de Polna!